

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PROFESNÍ ETIKA PŘÍSLUŠNÍKA VĚZEŇSKÉ
SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY**

Autor práce: Jiří Pfauser

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. František Šnitr

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2021

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Jiří Pfauser

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: České Budějovice

Název bakalářské práce: Profesionální etika příslušníka Vězeňské služby České republiky

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Professional ethics of the Prison Service member Czech Republic

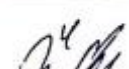

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, titul): František Šnitr, Mgr.

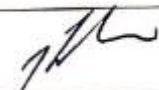

Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): duben 2020

Cíl bakalářské práce:

Cílem práce je porovnat, jak jsou dodržovány a porušovány etické zásady příslušníků vězeňské služby ČR při přímém výkonu služby. Jakým způsobem jsou příslušníci vězeňské služby informováni o zásadách profesní etiky a jak se s nimi vyrovnávají po stránce pracovní i soukromé.

Student: Jiří Pfauser	10.4.2020	
Vedoucí práce: Mgr. František Šnitr	14.4.2020	

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	29.6.2020	
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	4.7.2020	
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	7.7.2020	

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí(ho) a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Františku Šnitrovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení.

Dále bych chtěl poděkovat za poskytnutí informací a podkladů pro mou práci všem kolegům a za jejich ochotu a věnovaný čas.

V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu po celou dobu mého studia.

ABSTRAKT

PFAUSER, J. *Profesní etika příslušníka vězeňské služby České republiky: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2021. 60 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. František Šnitr.

Klíčová slova: etika, profesní etika, kodex profesní etiky příslušníka vězeňské služby, etické principy, humanizace, recidiva

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou etického chování v reálném prostředí. Řešením práce je hloubkové pochopení konání příslušníků Vězeňské služby České republiky v problematice etiky a etického chování. Vyhodnocení probíhalo na základě řízených rozhovorů s příslušníky Vězeňské služby České republiky. Výsledky ukazují, že dodržování etických principů a Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka Vězeňské služby České republiky se v realitě uplatňuje velice problematicky. V závěru jsou uvedena další související témata (duševní hygiena příslušníků, recidiva vězňů a prosazování humanizace ve vězeňství), která vyplynula a také ovlivňují práci příslušníků české vězeňské služby při dodržování etických norem.

ABSTRACT

PFAUSER, J. *Professional ethics of the Prison Service member Czech Republic*, České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2021. 60 p.
Supervisor: Mgr. František Šnitr.

Key Words: Ethics, professional ethics, professional code of conduct for prison service staff, humanization, recidivism.

The submitted bachelor's thesis is dealing with the issue of ethical behaviour in the real environment. Its purpose is to reach an in-depth understanding of actions that were performed by the members of the *Prison Service of the Czech Republic* regarding ethics and ethical behaviour. The process of analysis was based on the methodology of *Pen and paper interviews* with prison service officers. The results have shown that the upholding of the professional code of conduct for prison service staff is problematic. The final part includes other topics that have arisen during the research. These topics involve officers' mental hygiene, recidivism of inmates, and promoting the humanization in the prison system. All the aforementioned aspects influence the work of the members of the Czech prison service and their ability to follow the ethical norms.

Obsah

Obsah	7
Úvod.....	8
1 Cíl a metodika bakalářské práce	10
2 Výklad pojmů.....	11
2.1 Základy filosofie a etiky.....	11
2.2 Etické kategorie.....	12
2.3 Morálka	12
2.4 Mravnost	12
3 Etický kodex.....	15
3.1 Rozbor Etického kodexu Vězeňské služby České republiky.....	16
3.2 Rozbor etického kodexu Policie České republiky	21
3.3 Komparace kodexů Policie České republiky a Vězeňské služby České republiky	24
4 Bezpečnostní sbory	25
4.1 Příklady porušení Etického kodexu vězňených osob.....	25
4.2 Sebepoškozování.....	25
4.3 Neoprávněné využití zdravotnického léčení	25
4.4 Podání stížností	25
5 Příčiny a důsledky etických porušení.....	27
5.1 Etika v legislativě.....	27
5.2 Humanizace vězeňství.....	33
6 Vlastní výzkum	34
6.1 Vyhodnocení řízených rozhovorů	35
7 Shrnutí praktické části.....	45
Závěr	49
Seznam použitých zdrojů	51
Seznam zkratk	53
Přílohy.....	54

Úvod

Ve služebním poměru příslušníka Vězeňské služby České republiky jsem byl seznámen s Etickým kodexem Vězeňské služby České republiky. Jde o dokument, který ukládá příslušníkům a pracovníkům Vězeňské služby České republiky dodržování etických principů při výkonu služby.

Vězení je prostředím specifickým, kde platí jasná pravidla. Dá se říci, že je to prostředí téměř bez přístupu veřejnosti a s jinými hodnotami. Čas plyne pomaleji a vězni mají dostatek času na zvážení svých činů, kterých se dopustili.

Hlavním posláním věznic je, podle zákona o Vězeňské službě, dodržování pořádku, kázně a bezpečnosti. Současné vězeňské prostředí prochází procesem humanizace, který s sebou přináší mnoho změn. Tento pojem je třeba dostat nenásilnou formou do podvědomí obou stran – jak osobám omezeným na svobodě, ale také do podvědomí všech zaměstnanců VSČR.

Podstatou tohoto kvalitativního výzkumu bylo zaměření se na hloubkové pochopení a porozumění lidského chování a konání příslušníků VSČR k problematice etiky a etického chování.

Proč a či skutečně dochází k porušení etických principů ve vězeňském prostředí a jak se s touto problematikou příslušníci vypořádají v tomto neobvyklém pracovním prostředí.

Chtěl bych na základě anonymních řízených rozhovorů zjistit, jak také ostatní příslušníci VSČR jsou seznámeni s etikou a etickými principy, zda se jimi řídí a jestli vznikají etická dilemata při přímém výkonu služby.

Jak se tato problematika v reálném prostředí řeší a jaké to má následky pro příslušníky jak po pracovní stránce, tak po stránce soukromé.

Využiji tedy znalost prostředí a mé přátelské kolegiální kontakty a pokusím se o získání reálných dat, která v závěru své bakalářské práce vyhodnotím.

V úvodu jsou uvedeny teoretické poznatky základních pojmů, poté následuje vlastní práce, jež je rozdělena do několika částí podle navržených výzkumných předpokladů a s nimi související problematika.

Jednotlivé části jsou zakončeny celkovým shrnutím týkající se daných témat: dodržování etických principů v reálném prostředí věznice.

V závěrečné části bakalářské práce jsou vyhodnoceny stanovené hypotézy a konečné shrnutí.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Cílem bakalářské práce bude zjistit, jak jsou dodržovány či porušovány etické zásady příslušníků Vězeňské služby ČR při přímém výkonu služby.

Jakým způsobem jsou příslušníci vězeňské služby informováni o zásadách profesní etiky a jak se s nimi vyrovnávají po stránce pracovní i soukromé.

Snahou bylo pochopení vnímání světa příslušníků VSČR a jejich pohledu na problematiku etiky a etického chování. A to nejen po stránce teoretické, ale především z pohledu reálného praktického využívání etických principů ve vězeňství.

V bakalářské práci budou použity metody shromažďování dat, studium odborné literatury, metody analýzy, syntézy a dedukce, metody dotazníků a metody grafické.

V teoretické části bakalářské práce bude popsán vývoj a problematika etiky a souvisejících pojmů, převážně z pohledu pracovního prostředí příslušníků VSČR. Poznatky o daných tématech, sloužící jako podklad pro praktickou část, jsou zpracovány z české i zahraniční odborné literatury.

Rozhovory se uskutečnily anonymně, a to písemnou formou. Respondenti měli tak dostatek času a prostoru na odpověď.

Stanovené hypotézy:

- 1. Hypotéza** - Jedna třetina příslušníků Vězeňské služby ČR je prokazatelně seznámena nadřízeným orgánem Vězeňské služby s existencí Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR.
- 2. Hypotéza** - Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR dodržuje nejméně 75 % příslušníků VSČR.
- 3. Hypotéza** - Více jak 90 % dotázaných respondentů z VSČR se setkalo s porušením Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR přímo na pracovišti.

2 Výklad pojmů

Pro pochopení další části této práce je nezbytné provést rozbor a popis významných pojmů, které v práci budou využity. Mezi tyto pojmy jsou zařazené:

1. Základy filosofie a etiky
2. Etické kategorie
3. Morálka
4. Mravnost

2.1 Základy filosofie a etiky

Filosofie a věda mohly vzniknout teprve tehdy, když lidé uspokojili své základní fyziologické potřeby. A tak měli volný čas i pro jiné věci a myšlenky než jen pro získání prostředků k obživě. Pravděpodobně k tomu poprvé došlo u kněží v Egyptě.¹

Zrod specifického fenoménu „západní filosofie“ má svůj původ v Řecku. Znaky života politického (polis – obec) se vyznačují svobodou myšlenek, konfrontací, otevřeností k rozhovoru, možností odpovědnosti, vědomím svobody, dobrovolným přijetím zákona, vůlí k riziku a osobním rozhodováním. Hlavní myšlenkové pochody vedly k dobrým mravům, jež se projevovaly úctou, vděčností a soucitem.²

Proměnu obrazu jedince oproti řeckému myšlení přineslo křesťanství. Řecké myšlení, které je charakteristické svojí strohou vírou v osud, křesťanství přináší přesvědčení o tom, že svět nepochází z obecné a nutné zákonitosti, nýbrž ze svobodného tvůrčího slova Božího: „Budiž!“ Člověk stojí uprostřed mezi smyslově hmotným světem těles a mezi světem nadsmyslově duchovním. Lidská duše už není chápána pouze jako rozum (jako tomu bylo v řecké filosofii), ale zároveň jako vůle a schopnost svobody a lásky.³

Pojem „etika“ je odvozen ze starořeckého slova „étos“, což znamená mrav, obyčej, zvyk nebo také charakter. Zabývá se studiem mravního chování, mravního cítění, mravních norem a hodnot a mravních povinností. V nejširším slova smyslu se jedná o

¹ HERZOGOVÁ, Zuzana. *Základy filosofie a profesní etiky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997, s. 14.

² MATURKANIČ, Patrik. *Základy etiky: vybrané otázky z praktické filosofie : vysokoškolská učebnice*. Terezín: Vysoká škola aplikované psychologie, 2018, s. 16.

³ HERZOGOVÁ, Zuzana. *Základy filosofie a profesní etiky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997, s. 36.

studium morálních jevů. Studuje určitý stav mravnosti v rovině individuální a také společenské. Jak lidé tyto skutečné hodnoty přijali a jak je dodržují.

Etika jako teoretická disciplína je rozdělena do dvou částí:

- Axiologie (z řeckého axia = hodnota), teorie dobra, zla a morální hodnoty
- Deontologie (z řeckého deon = co má být), teorie povinnosti na straně druhé.⁴

2.2 Etické kategorie

Existuje několik rozličných členění etiky či dělení, a to z různých pohledů:

- Empirická etika (hédonismus, utilitarismus a pragmatismus)
- Etika dělená dle transcendentní diferenciacce (etika ctnostní, etika hodnot, existencialistická etika a diskusní etika)
- Analytická etika (pozitivismus, emotivismus, deskriptivismus).⁵

2.3 Morálka

Je chápána jako souhrn mravních norem chování ve vztahu ke společnosti (vnější – sociální morálka) a ve vztahu sama k sobě (vnitřní morálka). Výsledkem mravního hodnocení je morálka vysoká, nebo nízká neboli amorální. Morálka plní trojí základní funkci: **poznávací** (poznávání člověka v mezilidských vztazích), **regulativní** (reguluje chování jedince) a **humanizační** (lidské citění, jež člověka zušlechťuje).⁶

2.4 Mravnost

Hlavním předmětem zkoumání etiky je právě mravnost, která je produktem čistého praktického rozumu. Fenomén mravnosti zaměstnával filozofy všech dob. V mravním hodnocení jsou veliké rozdíly a protiklady, to již dávno víme z historie. Jaké konkrétní skutky se hodnotí jako záporné či kladné? Které činy se oslavují jako hrdinské a které se odsuzují jako hanebné zločiny? Existuje však základní rozlišení mezi dobrem a zlem, právem a bezprávím. Mezi tím, co se má a co se nemá dělat. Je to praskutečnost, které si je lidstvo vědomo všude a ve všech dobách. Jedná se o tzv. obecnou lidskou zkušenost.⁷

⁴ HERZOGOVÁ, Zuzana. *Základy filozofie a profesní etiky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997, s. 99.

⁵ MATURKANIČ, Patrik. *Základy etiky: vybrané otázky z praktické filozofie: vysokoškolská učebnice*. Terezín: Vysoká škola aplikované psychologie, 2018, s. 18.

⁶ MATURKANIČ, Patrik. *Základy etiky: vybrané otázky z praktické filozofie: vysokoškolská učebnice*. Terezín: Vysoká škola aplikované psychologie, 2018, s. 19.

⁷ HERZOGOVÁ, Zuzana. *Základy filozofie a profesní etiky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997, s. 52.

Každý člověk žije ve společnosti ve vzájemných vztazích. A proto připisuje nejen sobě, ale i ostatním tzv. mravní hodnotu. Hodnotí jednání jako dobré, či špatné, chválí, schvaluje, nebo naopak kárá a odmítá. Mravně posuzuje. Toto lidské morální hodnocení se týká také sociálních útvarů, jako např. institucí, politických stran, zákonů, ustanovení atd.⁸

Všeobecné poznání dobra a zla, které spontánně a samozřejmě užíváme ve styku s ostatními, označujeme jako svědomí. Jedná se o předpoklad, že každý ví, co je dobré a co je špatné – alespoň ve všeobecném slova smyslu. A zároveň předpokládáme, že každý rozhodně ví, že je nutno konat dobro a zlo nekonat. Jedná se o tzv. nepodmíněnou závaznost mravního nároku dobra.⁹

Mravní hodnocení činů předpokládá hledisko dobrovolnosti. Vždycky předpokládáme, že jednající je v určitém slova smyslu pánem svého jednání.¹⁰ K nedobrovolnosti může dojít z důvodu donucení nebo pod určitým nátlakem. Potom dochází k mravnímu hodnocení, které není svobodné (nejedná samostatně), a tím není plnohodnotné.¹¹

Z hlediska etiky je zásadní, že následky každého chování jedince jsou podrobeny morálnímu hodnocení (či odpovědnosti).¹² Určování dobra a zla se nemá dít zcela iracionálně (libovolně), nýbrž racionální argumentací. Jaký je etický obsah celé odpovědnosti, za co jsme odpovědní a komu jsme odpovědní? Jaká jsou kritéria této odpovědnosti?¹³

Etika a získání etických principů v rodině nemůže být aplikováno na větší skupinu. Je třeba si uvědomit, že země není rodina. Předpoklad toho, že vláda může být dle vlastního uvážení stejným správcem, jako jsou rodiče, znamená, že vláda či stát může

⁸ MATURKANIČ, Patrik. *Základy etiky: vybrané otázky z praktické filosofie: vysokoškolská učebnice*. Terezín: Vysoká škola aplikované psychologie, 2018, s. 19.

⁹ HERZOGOVÁ, Zuzana. *Základy filosofie a profesní etiky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997, s. 54.

¹⁰ HERZOGOVÁ, Zuzana. *Základy filosofie a profesní etiky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997, s. 54.

¹¹ MATURKANIČ, Patrik. *Základy etiky: vybrané otázky z praktické filosofie: vysokoškolská učebnice*. Terezín: Vysoká škola aplikované psychologie, 2018, s. 20.

¹² HERZOGOVÁ, Zuzana. *Základy filosofie a profesní etiky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997, s. 55.

¹³ MATURKANIČ, Patrik. *Základy etiky: vybrané otázky z praktické filosofie: vysokoškolská učebnice*. Terezín: Vysoká škola aplikované psychologie, 2018, s. 20.

rozdělit odměny a tresty s plným vědomím dopadu důsledků, které z toho vyplývají. Nezamýšlené důsledky mohou být překvapivější, čím složitější je společnost.¹⁴

Pro správné spolužití v moderní společnosti je nezbytnou nutností, nebo spíše i povinností, respektování všech jejich souvisejících pravidel. A to při výkonu všech rozličných profesí či povolání.¹⁵

Příslušníci každé profese mají právo na určitou míru osobní nezávislosti, ale musí si uvědomit, že žádnou odbornou nebo soukromou aktivitu zcela nelze oddělit od zájmu jejich instituce.¹⁶

¹⁴ SPENCER, Herbert. *The Principles of Ethics*. N Meridian ST: Liberty Fund, 1978, s. 53.

¹⁵ HERZOGOVÁ, Zuzana. *Základy filosofie a profesní etiky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997, s. 99.

¹⁶ LEHMANNOVÁ, Martina, ed. *Etické kodexy*. [Brno]: Český výbor ICOM, 2014, s. 33.

3 Etický kodex

Důležitým profesním závazkem je loajalita ke kolegům a k zaměstnavateli, ta musí být založena na respektování základních etických principů, které se vztahují k profesi. Schärer Martin R.¹⁷ je přesvědčený, že každá seriózní profese musí mít či spíše potřebuje svůj etický kodex a sama jeho existence je velmi prospěšná.

Hovořit o povinnosti zavedení profesního etického kodexu např. u kuchaře, kadeřnice či zedníka je absurdní. I přesto, že se jedná o velmi důležitá zaměstnání, bez jejich výkonu bychom si dnešní život jen sotva dovedli představit. Ovšem, když pochybí lékař, právník nebo bankéř, musí být z profesního hlediska posouzen dle platného zákona a zároveň podle dodržení profesního etického kodexu. A také nejspíš dojde k morálnímu odsouzení veřejného mínění kolegů.¹⁸

V Etickém kodexu (metodickém návodu) u příslušníků bezpečnostních sborů jde o dodržování práv a povinností, které jim ukládají zákony, interní předpisy a v neposlední řadě etické kodexy při styku s veřejností. Na pochybení, kterého se dopustí příslušníci bezpečnostních sborů při plnění daných úkolů, má občan právo si stěžovat. A zároveň ukládá povinnost příslušníkům bezpečnostních sborů zvyšovat si svou odbornou úroveň. Například ve školách Ministerstva vnitra České republiky.¹⁹

Posláním, které je služební poměr policisty či pracovníka vězeňské služby, je především: ochrana života, svoboda a bezpečnost občanů – což je to nejcennější, co člověk může mít.²⁰

Odborné služby každé profese musí být kvalitní a pohotové.²¹

Smyslem a posláním etických kodexů vězeňské služby a policie ČR je přispívat k vytváření takového vztahu mezi občany a policií, který je založen na vzájemné důvěře. Důsledné dodržování principů etického kodexu policisty je v pluralitním demokratickém státě podmínkou úspěšného plnění úkolů.²²

¹⁷ LEHMANNOVÁ, Martina, ed. *Etické kodexy*. [Brno]: Český výbor ICOM, 2014, s. 12.

¹⁸ HODOVSKÝ, Ivan. *Úvod do etiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1992, s. 35.

¹⁹ DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Policie a profesní etika se zaměřením na etický kodex Policie České republiky*. Praha: [Střední policejní škola Ministerstva vnitra], 2005, s. 3.

²⁰ HERZOGOVÁ, Zuzana. *Základy filosofie a profesní etiky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997, s. 6.

²¹ LEHMANNOVÁ, Martina, ed. *Etické kodexy*. [Brno]: Český výbor ICOM, 2014, s. 33.

²² HERZOGOVÁ, Zuzana. *Základy filosofie a profesní etiky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997, s. 8.

Bývá zvykem, že profesní etické kodexy vytváří nadřízený, centrální orgán či zastřešující profesní asociace.²³

3.1 Rozbor Etického kodexu Vězeňské služby České republiky

Etický kodex Vězeňské služby ČR je vnitřní dokument vydaný Generálním ředitelstvím Vězeňské služby, který vymezuje chování a přístup všech příslušníků a zaměstnanců vůči vězněným osobám. Smyslem *Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka Vězeňské služby České republiky* je podpora zákonů a žádoucích vzorů chování zaměstnanců jak ve služebním, tak v pracovněprávním poměru k Vězeňské službě (dále jen ZVS ČR). Tento dokument má dát návod či pomoc v případech, ve kterých ZVS ČR musí řešit zpravidla napjaté až krizové situace etického, tedy mravního charakteru. Tyto situace mohou nastat nenadále a často musí jednat prioritně podle zákonných norem, ale zároveň za zachování slušného přístupu k vězněné osobě. V těchto případech je nezbytné použití právě etického jednání.

Etický kodex VSČR také slouží jako informační zdroj pro veřejnost o tom, jaký styl jednání mohou očekávat a zároveň požadovat od příslušníků Vězeňské služby. Zároveň je jakýmsi ukazatelem jednání a chování pro blízké osoby odsouzených, ale i pro celou společnost, o tom, jak by se měli chovat a jednat příslušníci VS, ve výkonu služby i mimo ni.

Jednotlivé články Etického kodexu VSČR se zaměřují na stanovení podmínek, za kterých je výkon služby ZVS ČR považován obecně za slušný, správný a ze strany zaměstnavatele i vězněných osob je hodnocen za přijatelný.

Zde je na místě provést stručný přehled obsahu „Etického kodexu ZVS ČR“. Oficiálně je zveřejněn pod názvem „Kodex profesní etiky VSČR“. Tento kodex zahrnuje celkem osm článků, které obsahují požadavky zaměstnavatele na etické, morální, mravní a společností požadované chování a jednání příslušníka ZVS ČR.

V článku 1 se uvádí následující text: „*Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky vykonává profesi ve shodě s Ústavou České republiky, Listinou základních práv a svobod, se zákony a ostatními právními předpisy, s právem Evropské unie, v souladu s doporučeními Evropských vězeňských pravidel, jakož i s mezinárodními smlouvami,*

²³ BANDIT, Rad, Ivana DAVIDOVÁ, Martina MACUROVÁ a Michal OPATRŇÝ. *Etický kodex jako nástroj podpory řešení etických dilemat sociální práce*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. Sešit sociální práce, s. 26.

kterými je Česká republika vázána, a zároveň činí vše nezbytné, aby jednalo v souladu s ustanoveními Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka Vězeňské služby.“ Z tohoto ustanovení vyplývá, že tento dokument by vytvořen v souladu s právním řádem České republiky i mezinárodními pravidly, upravující výkon služby v nápravných zařízeních.

V článku 2 se uvádí:

„(1) Při plnění úkolů je povinností zaměstnance Vězeňské služby České republiky jednat profesionálně, svědomitě, nestranně a ve vztahu ke všem osobám ctít lidskou důstojnost, zákonnost všech postupů včetně principu rovného zacházení, chránit a respektovat lidská práva.“

(2) „Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je odpovědný za úroveň profesionálního výkonu své funkce, respektuje v mezích právních předpisů též koncepcí, priority a cíle Vězeňské služby České republiky a s tím související vnitřní předpisy a pokyny nadřízených vydané v souladu s tímto Etickým kodexem. Svou práci vykonává na vysoké odborné úrovni, dbá o zvyšování své kvalifikace a odbornosti, při plnění svěřených úkolů postupuje tak, aby Vězeňské službě České republiky nevznikaly zbytečné náklady. Za kvalitu své práce a za rozvíjení svých odborných znalostí je osobně odpovědný a své vzdělání si studiem průběžně prohlubuje.“ Každý zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je zodpovědný za zvyšování své profesionální odbornosti a kvalifikace při vykonávání své profese. Odborným a profesionálním přístupem dbá na to, aby Vězeňské službě České republiky nevznikaly zbytečné náklady. Tento Kodex zaměstnance Vězeňské služby České republiky zavazuje být nestranný, svědomitý a jednat na profesionální úrovni. Svou odbornost si neustále zvyšuje studiem. Z této části etického kodexu vyplývá, že zaměstnanec i příslušník VS má mít na zřeteli zájmy zaměstnance a také cíle VSČR.

V článku 3 se uvádí, že:

„(1) Profesní etika zaměstnance Vězeňské služby České republiky je neslučitelná s šířením urážek, pomluv nebo nepodložených obvinění zejména na adresu státního orgánu, územně samosprávného celku jako orgánů veřejné moci, jejich představitelů, jiného zaměstnance, a též protiprávním jednáním na veřejnosti.“

(2) Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky se chová tak, aby v době výkonu služby a pracovní době nediskreditoval sebe ani nepoškodil důvěryhodnost a vážnost Vězeňské služby České republiky.“

(3) Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je při výkonu služby nebo práce vždy vhodně oblečen a upraven tak, aby nesnižoval dobré jméno Vězeňské služby České republiky.“

Z tohoto článku vyplývá, že zaměstnavatel požaduje, aby příslušníci i zaměstnanci VS se slušně oblékali, dbali na svůj zevnějšek, chodili upraveni, a to jak v práci, tak i mimo ni. V rámci svého jednání dbá na to, aby sám sebe nezkompromitoval. Svým vystupováním se ZVS ČR nesmí dopustit pomluv, urážek či šíření nepotvrzených informací vůči státnímu orgánu, územně samosprávním celkům, představitelům a v neposlední řadě vůči kolegům.

V článku 4 se uvádí:

„Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je vždy zdvořilý, svým jednáním vykazuje tolerantnost, s vyloučením projevů diskriminace na základě pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. S osobami, se kterými přichází při plnění svých povinností do kontaktu a s vězňnými osobami jedná korektně, dbá na zvyšování svého právního vědomí zejména v oblasti úcty k lidským právům.“

Z tohoto článku vyplývá, že s vězňnými osobami jedná zaměstnanec VSČR vždy v souladu se zákony a společensky uznávaně. V oblasti úcty k lidským právům si zaměstnanec Vězeňské služby České republiky prohlubuje právní vědomí.

V článku 5 se uvádí následující text:

„(1) S výkonem pracovní nebo služební činnosti zaměstnance Vězeňské služby České republiky je neslučitelné jakékoliv korupční jednání.

(2) Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky nevyžaduje a nesmí přijmout žádné dary nebo jiná zvýhodnění, které by mohly ovlivnit zákonnost a nestrannost výkonu jeho pracovních nebo služebních povinností a rozhodování. Neposkytuje ani nenabízí nikomu žádnou výhodu spojenou s využitím svého profesního postavení. Jedná tak, aby se při plnění jemu svěřených úkolů nedostal do postavení, ve kterém by byl zavázán nebo se cítil být zavázán oplatit službu či laskavost, která mu byla prokázána.“

Tento článek popisuje, že jakékoliv korupční jednání je absolutně v rozporu s výkonem pracovní nebo služební činnosti zaměstnance VSČR. Hlavním úkolem je vyvarování se situaci, která by vedla k pocitu závazku a vedla by k potřebě odplaty poskytnutím určité výhody.

V článku 6 se uvádí:

„Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je povinen dodržovat zásady ochrany osobních údajů, zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dověděl při výkonu své profese nebo v souvislosti s ní a které mají zůstat utajeny před nepovolanými osobami či které byly za takové výslovně označeny, pokud ustanovení zákona nevyžaduje jinak.“

Z tohoto článku vyplývá, že je zaměstnanec VSČR zavázán nerozšiřovat informace, které se týkají výkonu jeho profese. Před nepovolanými osobami zachovávat mlčenlivost o utajovaných skutečnostech, se kterými přišel do styku.

V článku 7 se uvádí:

„Zjistí-li zaměstnanec Vězeňské služby České republiky ztrátu, neodpovědné hospodaření s majetkem, podvodné nebo korupční jednání anebo se oprávněně domnívá, že se na něm vyžaduje, aby jednal způsobem, který je v rozporu s právními předpisy nebo je neetický, oznámí toto bez zbytečného odkladu.“

V tomto článku se zdůrazňuje povinnost každého zaměstnance oznámit bez zbytečné prodlevy zjištění podvodného nebo úplatkářského jednání, které je také v rozporu s Etickým kodexem. A také v případě, že zaměstnanec VSČR má pořízení k tlaku na své jednání, které by bylo protiprávní nebo neetické, musí jednat stejným způsobem.

V článku 8 se uvádí:

„Etický kodex navazuje a rozvíjí povinnosti zaměstnanců Vězeňské služby České republiky vyplývající ze základního pracovněprávního vztahu nebo služebního poměru a jejich nerespektování může být kvalifikováno jako porušení zákoníku práce a pracovního řádu, anebo porušení služební kázně.“

Z tohoto článku vyplývá, že dodržování Etického kodexu je velmi důležité pro řádné vykonávání profese všech zaměstnanců VSČR. Jeho nesplněním se ZVS ČR vystavují možným postihům.

Etický kodex, jak je výše uvedeno, není samolibým dokumentem, ale určuje a vymezuje morální stránku výkonu služby nebo zaměstnání ve VS. Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR podporuje zákonnost a žádoucí standardy chování příslušníků v návaznosti na právní předpisy vztahující se k působnosti VSČR a zároveň informuje veřejnost o způsobu jednání, které může požadovat.²⁴

²⁴ KODEX PROFESNÍ ETIKY ZAMĚSTNANCE A PŘÍSLUŠNÍKA VS ČR VS-7 31 52 -1 8 /Č J-2 01 6-80 00 40 -IA Ř, s. 3.

V každé věznici je zřízeno Oddělení prevence a stížností (OPAS), které je určeno k prošetřování trestných činů spáchaných vězňenými osobami a chovanci ve výkonu vazby, trestu a zabezpečovací detence. Toto oddělení odpovídá za plnění úkolů na úseku stížností a oznámení. V rámci prevence předchází nežádoucím jevům a analyzuje poznatky k vnitřnímu zabezpečení věznice. OPAS, jakožto orgán, má pravomoc ke zjišťování a odhalování porušení pravomocí příslušníků. Spolupracují s orgány činnými v trestním řízení (Generální inspekce bezpečnostních sborů, Policie ČR, státní zastupitelství, soudy, ministerstva i celní správy). Součástí pracovních povinností, také i na základě pokynu ředitele věznice, je evidence, prošetřování a zpracování podkladů stížností, oznámení a předkládání návrhů na opatření v rámci věznice.²⁵

Žádný řídicí orgán nikdy nesmí vyžadovat od pracovníků jednání, které by mohlo být posuzováno jako jednání, jež je v rozporu s ustanoveními profesního etického kodexu či jinou národní profesní etickou normou.²⁶

Vnitřní ztotožnění se základními principy instituce je velmi důležité. Bez tohoto vnitřního konsensu je výkon každé profese obtížný. Ztotožnění se s principy demokratického (právního) státu přináší příslušníkům bezpečnostních sborů pocit vnitřní jistoty.²⁷

Etický kodex příslušníků bezpečnostních sborů se opírá o Ústavu ČR a Listinu základních lidských práv a svobod. Zasahující policista musí dbát na právo na život, fyzickou integritu, lidskou důstojnost, soukromí a na právo na svobodu.²⁸

Evropský kodex policejní etiky je určen pro práci v tradičních policejních sborech nebo složkách, které jsou řízeny a kontrolovány veřejnými orgány.

Hlavní cíle působení policie v demokratické společnosti jsou:

- Udržování veřejného pořádku, dodržování zákonů a pořádku ve společnosti.
- Ochrana a respektování základních osobních práv a svobod, zejména jak jsou uvedeny v Evropské úmluvě o lidských právech.
- Prevence kriminality a boj proti ní.
- Odhalování kriminality.

²⁵ Vězeňská služba České republiky, 2021. Oddělení prevence a stížností. [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/veznice-rynovice/novinky/oddeleni-prevence-a-stiznosti/>>.

²⁶ LEHMANNOVÁ, Martina, ed. Etické kodexy. [Brno]: Český výbor ICOM, 2014, s. 20.

²⁷ HERZOGOVÁ, Zuzana. *Základy filosofie a profesní etiky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997, s. 6.

²⁸ NESVADBA, Petr. *Policejní etika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 258.

- Poskytování pomoci a služeb veřejnosti.²⁹

Při praktickém vzdělávání příslušníků, ohledně etických principů a profesní etiky, byly použity pouze metody, které si sami příslušníci vytvořili. Proto také bylo velice problematické stanovit konkrétní pokyny pro nově příchozí příslušníky v této problematice.³⁰

Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka Vězeňské služby České republiky je k dispozici od 15. září 2003 a vydalo ho generální ředitelství Vězeňské služby ČR. Celé znění Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka Vězeňské služby České republiky je k nahlédnutí v příloze této bakalářské práce.³¹

3.2 Rozbor etického kodexu Policie České republiky

Výkonem služebního poměru u sboru Policie České republiky se rozumí pomáhat a chránit celou společnost. Tato mnohdy náročná činnost je ovlivněna mnoha faktory.

Každý zaměstnanec Policie České republiky musí být nejprve řádně vyškolen a po osvojení si všech znalostí se stává jeho povolání prestižním a společností uznávaným.

Tento Etický kodex Policie České republiky (dále jen Etický kodex PČR) je rozdělen do pěti následujících částí:

- „1. Cíl Policie České republiky*
- 2. Základní hodnoty Policie České republiky*
- 3. Závazek Policie České republiky vůči společnosti*
- 4. Závazek vůči ostatním příslušníkům Policie České republiky*
- 5. Osobní a profesionální přístup Policie České republiky“*

V první části je uvedeno:

*„chránit bezpečnost a pořádek ve společnosti,
prosazovat zákonnost,
chránit práva a svobody osob,
preventivně působit proti trestné a jiné protiprávní činnosti a potírat ji,
usilovat o trvalou podporu a důvěru veřejnosti.“*

²⁹ DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Policie a profesní etika se zaměřením na etický kodex Policie České republiky*. Praha: [Střední policejní škola Ministerstva vnitra], 2005. ISBN 80-239-5689-2. s. 9.

³⁰ BĚLECKÝ, Miroslav. Jak se rodil Kodex profesní etiky. *České vězeňství*. 2004, 12(4). Koncepce rozvoje vězeňství v ČR. *České vězeňství*. 1998, 6(1), s. 25.

³¹ KODEX PROFESNÍ ETIKY ZAMĚSTNANCE A PŘÍSLUŠNÍKA VS ČR VS-7 31 52 -1 8 /Č J-2 01 6-80 00 40 -IA Ř, s. 1.

Z této části vyplývá, že hlavním cílem PČR je ochraňovat bezpečnost a udržovat pořádek v celé společnosti pomocí platných zákonů a snažit se o získání trvalé podpory veřejnosti. Svou preventivní činností zajišťovat, aby nedocházelo k porušování práv a svobod osob.

Ve druhé části se uvádí:

*„profesionalita,
nestrannost,
odpovědnost,
ohleduplnost,
bezúhonnost.“*

Z této části vyplývá, že základními hodnotami je odborná činnost, která je založena na nezájatosti příslušníků PČR při konání své profese. Za své čestné a taktní jednání PČR nese plnou zodpovědnost.

Ve třetí části se uvádí:

„prosazovat zákony přiměřenými prostředky s maximální snahou o spolupráci s veřejností, státními a nestátními institucemi,

chovat se důstojně a důvěryhodně, jednat se všemi lidmi slušně, korektně a s porozuměním a respektovat jejich důstojnost,

uplatňovat rovný a korektní přístup ke každé osobě bez rozdílu, v souladu s respektováním kulturní a hodnotové odlišnosti příslušníků menšinových skupin všude tam, kde nedochází ke střetu se zákony,

při výkonu služby jednat taktně, korektně a vhodně uplatňovat princip volného uvážení,

používat donucovacích prostředků pouze v souladu se zákonem; nikdy nezacházet s žádnou osobou krutě, nehumánně či ponižujícím způsobem,

nést odpovědnost za každou osobu, která byla omezena Policií České republiky na osobní svobodě,

zachovávat mlčenlivost o informacích zjištěných při služební činnosti,

zásadně odmítat jakékoliv korupční jednání, netolerovat tuto protizákonnou činnost u jiných příslušníků Policie České republiky, odmítnout dary nebo jiné výhody, jejichž přijetím by mohlo dojít k ovlivnění výkonu služby,

zásadně se vyhýbat jakémukoliv jednání, které by mohlo být střetem zájmů“

V této části jsou obsaženy závazky PČR vůči společnosti, které spočívají v každodenním styku s veřejností při řešení různých událostí. V souladu s prosazováním zákonů je přiměřené také použití donucovacích prostředků.

Nesmí jich být však zneužito k ponižujícímu nebo krutému zacházení. Dobrou vizitkou PČR je slušné a taktické jednání jak s občany, tak i s dotčenými orgány.

Každý příslušník PČR je povinen vyvarovat se jednání, které by mohlo prokazovat protizákonnou činnost a nepřipustit, aby ani jiní příslušníci takto jednali.

Ve čtvrté části je uvedeno:

„usilovat o otevřenou a partnerskou spolupráci, dbát, aby vztahy byly založeny na základě profesní kolegiality, vzájemné úcty, respektování zásad slušného a korektního jednání; jakékoliv formy šikanování a obtěžování ze strany spolupracovníků či nadřízených jsou vyloučeny, netolerovat ani nekryt podezření z trestné činnosti jiných příslušníků Policie České republiky a trestnou činnost neprodleně oznámit; stejně tak netolerovat ani jiné jejich protiprávní jednání či jednání, které je v rozporu s Etickým kodexem Policie České republiky“

Tato část se zabývá vzájemnou a vstřícnou spoluprací všech příslušníků PČR. Musí být založena na základě čestného mravního jednání a vzájemného respektu. Zásadně se ohradit i proti jednání, ze kterého lze vyvodit porušování platných zákonů mezi příslušníky. Nepřehlížet ani jednání, které vede k porušování Etického kodexu PČR.

V páté části se uvádí:

„nést osobní odpovědnost za svoji morální úroveň a svůj profesionální výkon, chovat se bezúhonně ve službě i mimo ni tak, aby důstojně reprezentovali Policii České republiky svým jednáním, vystupováním i zevnějškem“

Z této části vyplývá, jak příslušníci PČR dávají najevo svou odbornost a mravní vyspělost. Čestným jednáním a upraveností oděvu napomáhají dobrému jménu Policie České republiky.

Dodržováním Etického kodexu a uplatňováním zákonů v praxi je chráněna široká veřejnost před narušováním národní bezpečnosti, za niž jsou příslušníci připraveni nasadit i vlastní život. Za tuto činnost si Policie České republiky vytváří uznání celé společnosti.

Pro lepší porozumění obou vybraných kodexů níže uvádím jejich vzájemné porovnání.

3.3 Komparace kodexů Policie České republiky a Vězeňské služby České republiky

Etické kodexy obou bezpečnostních složek Policie a Vězeňské služby České republiky mají mnoho společného. Všichni musí plnit své úkoly na profesionální úrovni tak, aby nedocházelo k nedodržování zákonů a porušování práv a svobod občanů.

Každý příslušník musí jednat svědomitě a nestranně, jejich spolupráce je založena na vzájemné úctě, respektu a zodpovědnosti. Oba kodexy nepřipouštějí žádnou korupci, která by mohla vést k jednostrannému závazku jedné ze stran.

Zatímco Policie České republiky pomáhá a chrání celou společnost, a tím je její činnost zaměřena převážně na prevenci. Vězeňská služba, jak už z názvu vyplývá, je zaměřena spíše na represivní opatření u občanů, kterým soud uložil výkon trestu odnětí svobody, aby se tyto osoby mohly po výkonu trestu snáze začlenit zpět do společnosti a vést řádný, spořádaný život.

Vězeňský kodex se hned v prvním článku odkazuje na zákonné zdroje a smlouvy, které tvoří základ zákonné úpravy Vězeňské služby České republiky. Namísto u policejního kodexu, kde jsou uvedeny cíle a metody k jejich splnění.

V policejním kodexu je možno v některých situacích využít takzvaného „*volného uvážení*“ na rozdíl od kodexu Vězeňské služby, kde to není možné.

Jednou ze shodných zásad je možno uvést postoj Policie i Vězeňské služby České republiky k diskriminaci, jak při výkonu služby, tak mimo ni. Příslušníci musí zvážit nejen správné postupy, ale i následky, které mohou nastat při výkonu služby.

4 Bezpečnostní sbory

Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů 361/2003Sb. upravuje právní poměry fyzických osob, které v bezpečnostním sboru vykonávají službu (dále jen příslušník). Bezpečnostním sborem se rozumí Policie České republiky, Hasičský záchranný sbor České republiky, Celní správa České republiky, Vězeňská služba České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace.³²

4.1 Příklady porušení Etického kodexu vězňů

4.2 Sebepoškozování

Jedním z dalších motivů, jak zaujmout pozornost příslušníků, je sebepoškozování vězňů (např. polykači). Jedná se o určitou formu vydírání, kterou se vězni snaží něco vynutit v naivní představě, že se tím dostanou na svobodu nebo alespoň do civilní nemocnice. V nejlepším případě se jim bude muset přerušit trest do doby, než se vyléčí.

4.3 Neoprávněné využití zdravotnického léčení

Jisté procento vězňů, kteří ani neví, kdo je jejich praktický lékař nebo kde sídlí, využívá při pobytu ve vazbě nebo ve vězení ke spravování svého chrupu, léčení kožních problémů (plísň, bradavic...) či si nechávají vyrobit kompenzační pomůcky, jako jsou např. dioptrické brýle. Moc dobře totiž vědí, že se jim lékařská péče dostane vždy. Nezanedbatelné částky, které jsou vynakládány na náklady léčení, jsou ovšem z peněz daňových poplatníků. V tomto ohledu je velký rozdíl mezi Českou republikou a USA nebo i mnoha státy západní Evropy.³³

4.4 Podání stížností

Vězni jsou velice vynalézaví. Vzhledem k nedostatku činnosti nemají nic jiného na práci, než aby vymýšleli, jak a koho z vězeňského personálu napálit či obalamutit. Nebo nejlépe, jak příslušníkům vězeňské služby „zavařit“ a mít z toho svůj vlastní prospěch.³³ Velice zvláštní postavení, podle názoru Malé, má oddělení prevence a stížností (OPAS). Je přímo podřízeno řediteli věznice, metodicky je ovšem řízeno

³² ZÁKONY PRO LIDI, Zákon č. 361/2003 verze 26 Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 2003, Obecné ustanovení §1, Předmět úpravy a rozsah působnosti s. 1. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-36>>.

³³ MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM, 2003, s. 74.

odborem kontroly a stížností Generálního ředitelství vězeňské služby. Vězni mají právo si stěžovat na všechno, a nejsou nijak potrestáni ani v případě, že jejich stížnost není oprávněná.³⁴

Z těchto příkladů vyplývá, jak důležité je používání etického kodexu v praxi vůči osobám ve výkonu trestu, které se týká přístupu a rovného jednání. Na straně druhé, když OPAS zjistí jisté pochybení u příslušníka, má k dispozici nástroje, kterými příslušníka potrestá (viz kapitola etika v legislativě).

34 MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM, 2003, s. 78.

5 Příčiny a důsledky etických porušení

Pracovní prostředí, ve kterém jsou příslušníci vězeňské služby denně, je velmi náročné. Uskutečňuje se ve světě plném špíny, mravního úpadku, v prostředí, kde neplatí pravidla slušného chování ani žádné mravní normy.³⁵

Obě skupiny (vězni a příslušníci Vězeňské služby ČR) stojí v určitém protipólu. Liší se od sebe způsobem života, morálními vlastnostmi a postavením ve společnosti. Dalo by se říci, že ve věznici žijí v jakési podivné symbióze. Tráví spolu velkou část dne, týdne, měsíce či roku.³⁶

Ojedinele se také vyskytují případy fyzického napadení příslušníka bývalým vězněm mimo vazební věznici. Nejedná se o časté případy, většina končí za zdmi objektu věznice. Vyhrožování např. podřezáním rodiny příslušníka vězněm, který odepřel vyhovět nějakému požadavku vězně, nelze v žádném případě podceňovat.³⁷

Ovšem stále je třeba si uvědomit, že trest zůstává trestem, protože trestanec něco spáchal a měl by to společnosti nějak odčinit.³⁸

Začleňování propuštěných vězňů do běžného života se nemůže obejít bez pokračující pomoci státu, orgánů územní samosprávy a nestátních organizací.³⁹

5.1 Etika v legislativě

Základní podmínky, které je potřeba pro výkonnou složku splňovat, jsou: občanství ČR, trestní bezúhonnost, úplné střední vzdělání ukončené maturitní zkouškou, ukončená vojenská (náhradní) služba, resp. vynětí z vojenské evidence, psychická a fyzická způsobilost a velmi dobrý zdravotní stav.⁴⁰

Ve vybraných zákonech se přímo slovo „etika“ nevyskytuje. Řada paragrafů s tímto tématem souvisí. V následujících podkapitolách jsou uvedeny konkrétní příklady paragrafů z vybraných zákonů.

³⁵ HERZOGOVÁ, Zuzana. *Základy filosofie a profesní etiky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997, s. 6.

³⁶ MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM, 2003, s. 76.

³⁷ MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM, 2003, s. 76.

³⁸ MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM, 2003, s. 38.

³⁹ MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM, 2003, s. 64.

⁴⁰ MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM, 2003, s. 77.

Zákon č. 361/2003 Sb. O služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů

„§ 50 Kázeňský přestupek

- (1) Kázeňským přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje služební povinnost, ale nejde o trestný čin nebo o jednání, které má znaky přestupku. Za takové jednání se považuje i dosahování neuspokojivých výsledků ve výkonu služby uvedené v závěru služebního hodnocení.
- (2) Kázeňský přestupek je spáchán z nedbalosti, jestliže příslušník
 - a) věděl, že svým jednáním může porušit služební povinnost, ale bez přiměřených důvodů spoléhal na to, že služební povinnost neporuší, nebo
 - b) nevěděl, že svým jednáním může porušit služební povinnost, ač to vzhledem k okolnostem vědět měl a mohl.
- (3) Kázeňský přestupek je spáchán úmyslně, jestliže příslušník
 - a) chtěl svým jednáním porušit služební povinnost, nebo
 - b) věděl, že svým jednáním může porušit služební povinnost, a pro případ, že ji poruší, byl s tím srozuměn.
- (4) Za jednání se považuje i opomenutí konání, k němuž byl příslušník povinen.

§ 51 Kázeňský trest

- (1) Příslušníkovi se ukládá kázeňský trest
 - a) písemné napomenutí,
 - b) snížení základního tarifu až o 25 % na dobu nejvýše 3 měsíců,
 - c) odnětí služební medaile,
 - d) odnětí služební hodnosti,
 - e) pokuta,
 - f) propadnutí věci nebo
 - g) zákaz činnosti.
- (2) Kázeňské tresty uvedené v odstavci 1 písm. e) až g) lze uložit pouze za jednání, které má znaky přestupku. Lze je uložit společně, popřípadě společně s kázeňskými tresty uvedenými v odstavci 1 písm. a) a c).
- (3) Pokuta se ukládá příslušníkovi ve výši, kterou pro přestupek stanoví zvláštní právní předpis, a to i v případě opakovaného jednání majícího znaky přestupku.

Péče o příslušníky

§ 77

Povinnosti v oblasti péče o příslušníky

- (1) Bezpečnostní sbor ani příslušník nesmí výkonu práv a povinností vyplývajících ze služebního poměru zneužívat k újmě jiného účastníka služebního poměru nebo k ponižování jeho lidské důstojnosti.
- (2) Ve služebním poměru je zakázána přímá i nepřímá diskriminace z důvodů pohlaví, sexuální orientace, jazyka, náboženského vyznání nebo víry, politického nebo jiného smýšlení, členství v odborových organizacích a jiných sdruženích, majetku, rodu, rasy, barvy pleti, národnosti, etnického nebo sociálního původu, věku, těhotenství a mateřství, manželského a rodinného stavu, povinností k rodině. Obtěžování a sexuální obtěžování se považuje za formu diskriminace; za diskriminaci se považuje i jednání zahrnující podněcování, navádění anebo vyvolávání nátlaku směřujícího k diskriminaci.
- (3) Za přímou diskriminaci se pro účely tohoto zákona považuje jednání, v jehož důsledku bylo, je nebo by mohlo být z důvodu uvedeného v odstavci 2 s příslušníkem zacházeno nevýhodněji než s jiným příslušníkem ve srovnatelné situaci.
- (4) Za nepřímou diskriminaci se pro účely tohoto zákona považuje zdánlivě nediskriminační jednání, které znevýhodňuje příslušníka vůči jinému na základě důvodů uvedených v odstavci 2.
- (5) Obtěžováním se rozumí jednání, které je jiným příslušníkem oprávněně vnímáno jako nevíтанé a jehož záměr nebo důsledek vede ke snížení důstojnosti fyzické osoby nebo k vytváření nepřátelského nebo ponižujícího prostředí.
- (6) Sexuálním obtěžováním se rozumí nežádoucí jednání sexuální povahy v jakékoliv formě v době služby, které je jiným příslušníkem oprávněně vnímáno jako nevíтанé a jehož záměr nebo důsledek vede ke snížení důstojnosti fyzické osoby nebo k vytváření nepřátelského nebo ponižujícího prostředí anebo které může být oprávněně vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí, která ovlivní výkon práv a povinností vyplývajících ze služebního poměru. Sexuální obtěžování se považuje za diskriminaci na základě pohlaví.
- (7) Za diskriminaci se nepovažuje postup, kdy bezpečnostní sbor prokáže věcný důvod spočívající v předpokladech nebo požadavcích na výkon služby, které jsou pro výkon této služby nezbytné, nebo zvláštní povaze služby, kterou má příslušník vykonávat; účel sledovaný takovou výjimkou musí být oprávněný a požadavek přiměřený.

(8) Bezpečnostní sbor je při vytváření podmínek výkonu služby povinen zajišťovat rovné zacházení se všemi příslušníky, zejména pokud jde o odbornou přípravu a dosažení služebního postupu, odměňování, jiná peněžitá plnění a plnění peněžité hodnoty. Za nerovné zacházení se nepovažuje postup podle odstavce 7.

Dojde-li ve služebním poměru k porušení práv a povinností vyplývajících z rovného zacházení jiným jednáním než rozhodnutím služebního funkcionáře, má příslušník právo domáhat se u soudu, aby bylo upuštěno od tohoto porušování, aby byly odstraněny jeho následky a aby mu bylo dáno přiměřené zadostiučinění, toto právo má příslušník i v případě, že jeho služební poměr již skončil. Výši náhrady určí soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a okolnostem, za nichž k porušení práv a povinností došlo.⁴¹

Zákon č. 555/1992 Sb. O Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

„§ 17

Donucovací prostředky

(1) Pokud je to nezbytné k zajištění pořádku a bezpečnosti, je příslušník při plnění svých úkolů oprávněn použít donucovací prostředky proti osobám, které ohrožují život nebo zdraví, úmyslně poškozuje majetek nebo násilím se snaží mařit účel výkonu zabezpečovací detence, výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody anebo narušují pořádek nebo bezpečnost v prostorách vězeňské služby, ve věznici pro místní výkon trestu, v budovách soudů, jakož i jiných místech činnosti soudů, budovách státních zastupitelství nebo ministerstva, v zařízeních mimovězeňských poskytovatelů zdravotních služeb a v blízkosti střežených objektů.

(2) Donucovacími prostředky jsou:

- a. hmaty, chvaty, údery a kopy sebeobrany,
- b. předváděcí řetízky,
- c. pokuta,
- d. poutací popruhy,
- e. pouta s poutacím opaskem,
- f. slzotvorný, elektrický nebo jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek,
- g. obušek nebo jiný úderný prostředek,

⁴¹ ZÁKONY PRO LIDI, Zákon č. 361/2003 verze 26 Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 2003, Obecné ustanovení §1, Předmět úpravy a rozsah působnosti s. 1. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-36>>.

- h. služební pes,
 - i. vodní stříkač,
 - j. zásahová výbuška,
 - k. expanzní zbraně,
 - l. úder střelnou zbraní,
 - m. hrozba střelnou zbraní,
 - n. varovaný výstřel,
 - o. vytlačování štítem,
 - p. vytlačování vozidlem,
 - q. prostředek k zamezení prostorové orientace.
- (3) Příslušník rozhoduje, který z donucovacích prostředků použije podle konkrétní situace tak, aby dosáhl účelu sledovaného služebním zákrokem. Přitom je povinen dbát, aby použití donucovacího prostředku bylo přiměřené účelu zákroku a aby jím nebyla způsobena újma zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti protiprávního jednání.
- (4) Při předvádění osoby výkonu zabezpečovací detence ve výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody mimo objekt ústavu lze použít donucovací prostředky uvedené v předchozím odstavci pod písmeny b), c) a e) i bez splnění podmínek uvedených v odstavci 1. Příslušník je oprávněn je použít, pokud to je ke splnění účelu úkonu nezbytné.
- (5) Je-li vzhledem k předchozímu chování obviněného, chovance nebo odsouzeného důvodná obava, že by se mohl chovat násilným způsobem, lze při jeho předvádění použít donucovací prostředky uvedené v odstavci 2 písm. b), c) nebo e) i bez splnění podmínek stanovených v odstavci 1. Příslušník je oprávněn takové donucovací prostředky použít, pokud to je ke splnění účelu nezbytné. Příslušník je oprávněn omezit volný pohyb osoby, která fyzicky napadá příslušníka nebo jinou osobu, ohrožuje vlastní život, poškozujee majetek nebo se pokusí o útěk, připoutáním k vhodnému předmětu, zejména pomocí pout. Toto omezení musí být ukončeno v okamžiku, kdy je zřejmé, že osoba takové jednání nebude opakovat, nejdéle však po uplynutí 2 hodin od okamžiku připoutání.⁴²

⁴² Zákon České národní rady č. 555/1992 Sb. Ze dne 17. listopadu 1992 o Vězeňské službě a justiční strážii České republiky v platném znění. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-liberec/onas/vykon-vezenstvi/zakon-o-vezenske-sluzbe/>>.

Listina základních práv a svobod, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb.

Již z názvu tohoto ústavního zákona je patrné, že všechny paragrafy se týkají etického jednání ve vztahu člověka k člověku.

„Hlava první

Obecná ustanovení

Článek 1

Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

Hlava druhá

Lidská práva a základní svobody

Oddíl první

Základní lidská práva a svobody

Článek 7

- 1) Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.
- 2) Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

Článek 8

- 1) Osobní svoboda je zaručena.
- 2) Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.

Článek 10

- (1) Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.
- (2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.
- (3) Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

Článek 15

(1) Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.

Článek 23

Občané mají právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny.“

5.2 Humanizace vězeňství

Toto slovo se za posledních několik let mnohokrát skloňovalo. Pokud se ovšem hovoří o humanizaci vězeňství, mělo by se mluvit především o humanizaci celé společnosti, tedy i soudnictví. Soud rozhoduje o tom, kdo bude umístěn do věznice. O tom, jak to má ve věznici vypadat a fungovat, by měla rozhodovat celá společnost, nikoli hrstka minulostí postižených spoluobčanů. Humanizace vězeňství nejsou počty barevných televizorů ve věznicích, ale celkové působení na vězně, aby se po propuštění na svobodu nevraceli za chvíli zpět. Jedná se o pojem, se kterým by se všichni ztotožnili, na jedné či druhé straně. Stejná pozornost by se měla věnovat jak vězňům, tak také personálu, který je v přímém kontaktu s vězněnými osobami.⁴³

Činit rozhodnutí, která mocensky zavání, bez ohledu na mínění veřejnosti, bez jakýchkoliv zábran – tak je pojata humanizace vězeňství v naší republice. Je to otázka toho, jak chutná moc a jak s ní mnozí zachází a cítí se nedotknutelní. Jakákoliv kritika směřovaná k těmto jedincům je chápána jako výzva k boji, nikoliv jako námět k zamyšlení a hledání lepších a společných cest.⁴⁴

⁴³ MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM, 2003. ISBN 80-7323-062-3. s. 112.

⁴⁴ MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM, 2003. ISBN 80-7323-062-3. s. 67.

6 Vlastní výzkum

V teoretické části jsem se zabýval podstatou pojmu etiky a etického chování a etického profesního kodexu. Ve výzkumné části chci zjistit, a to pomocí řízených anonymních rozhovorů s příslušníky VSČR, jakou formou a v jaké míře se příslušníci setkávají s touto problematikou.

Jak jsou obeznámeni s etickými principy a jak je dodržují. Kdy a jestli někdy byli v situaci porušení etických norem, jak se tato situace řešila a jak se může těmto problémům předcházet.

Stanovené hypotézy:

- 1. Hypotéza:** Jedna třetina příslušníků Vězeňské služby ČR je prokazatelně seznámena nadřízeným orgánem Vězeňské služby s existencí Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR.
- 2. Hypotéza:** Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR dodržuje nejméně 75 % příslušníků VSČR.
- 3. Hypotéza:** Více jak 90 % dotázaných respondentů z VSČR se setkala s porušením Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR na pracovišti.

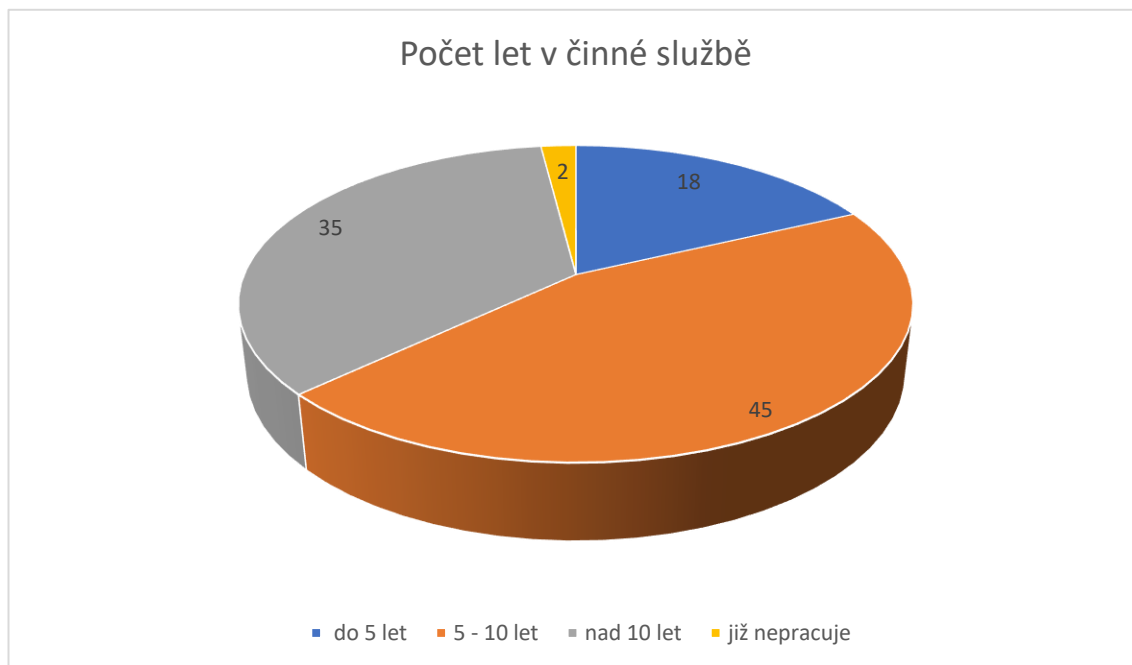
Otázky řízeného anonymního rozhovoru:

1. Jak dlouho jste ve služebním poměru u VSČR?
2. Jakou jste měl motivaci pro nástup k výkonu služby VSČR?
3. Změnil se od zveřejnění Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR pozitivním způsobem přístup příslušníků VSČR k vězněným osobám?
4. Myslíte si, že vás toto zaměstnání negativně ovlivňuje i v soukromém životě?
5. Byl jste prokazatelně obeznámen s Kodexem profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR?
6. Myslíte si, že je Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR potřebný ve vaší profesi?
7. Setkal jste se někdy v rámci služby s neetickým chováním jiného příslušníka VSČR přímo na pracovišti nápravného zařízení?
8. Setkal jste se s neetickým jednáním k vězněné osobě ze strany nadřízené osoby?
9. Přemýšlíte v nejbližší době o změně zaměstnání?

10. Kdybyste se měl opět rozhodnout, nastoupil byste do VSČR?

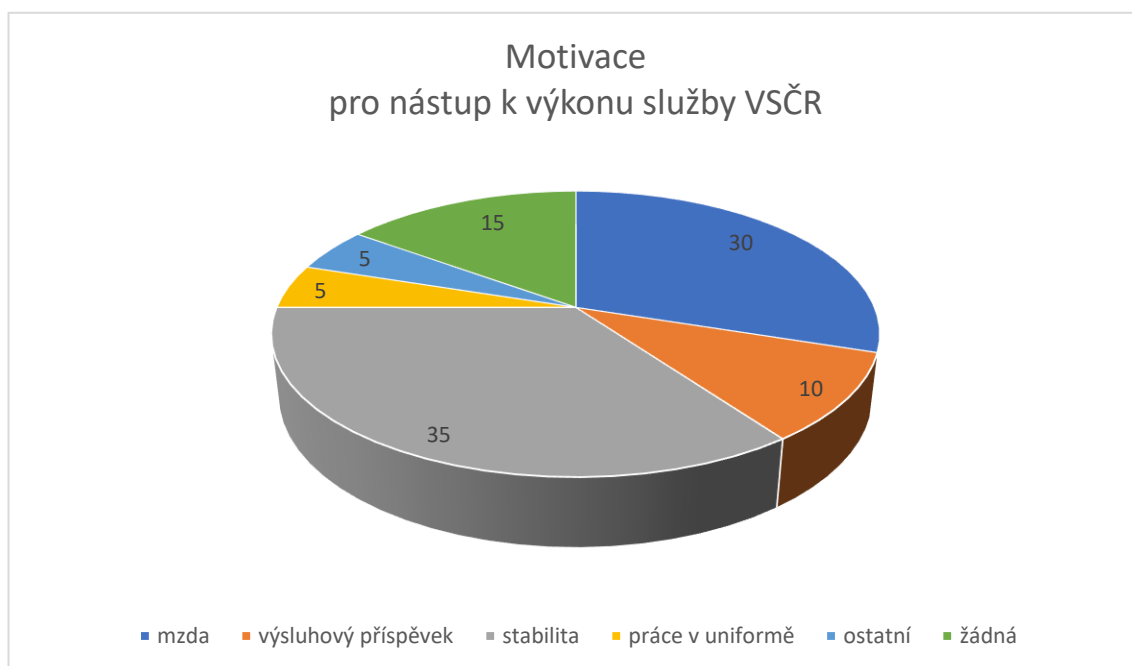
6.1 Vyhodnocení řízených rozhovorů

1. Jak dlouho jste ve služebním poměru u VSČR?

Cílem první otázky bylo zjištění, jak zkušené pracovníci odpovídají na tento výzkum. Zda je cílová skupina rovnoměrně rozvržena dle dosavadních odpracovaných let v tomto prostředí. 35 % pracovníků VSČR z celkového počtu dotázaných uvedlo, že pracují v tomto prostředí více jak deset let. U 18 % oslovených příslušníků je jejich služební poměr do pěti let. A 45 % uvedlo, že jsou ve služebním poměru mezi pěti až deseti lety. Z celkového počtu dotazovaných příslušníků již 2 % nejsou ve výkonu služby.

2. Jakou jste měl motivaci pro nástup k výkonu služby VSČR?

Hlavní motivací k nástupu do prostředí VSČR byla u 35 % stabilita zaměstnání. Druhým největším motivačním důvodem byla mzda, a to u 30 %. Žádnou motivaci před vstupem do výkonu služby nemělo 15 % dotazovaných subjektů. Možnost získání výsluhového příspěvku bezpečnostních sborů byla motivací pro 10 % dotazovaných příslušníků. Nástup do výkonu služby u VSČR označilo 5 % příslušníků za zajímavou pracovní nabídku z ostatních důvodů. Stejný počet dotazovaných 5 % považovalo za hlavní motivaci k nástupu práci v uniformě.

3. Změnil se od zveřejnění Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR pozitivním způsobem přístup příslušníků VSČR k vězněným osobám?

Zjištěné výzkumné výsledky: 55 % dotazovaných příslušníků odpovědělo, že se pozitivně změnil přístup od doby svého nástupu, 15 % příslušníků neví, jaké byly podmínky dříve, a tak nemohou posoudit stav před vydáním Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR se současným stavem. 30 % příslušníků nevidí pozitivní změnu v přístupu k vězněným osobám ze strany příslušníků VSČR.

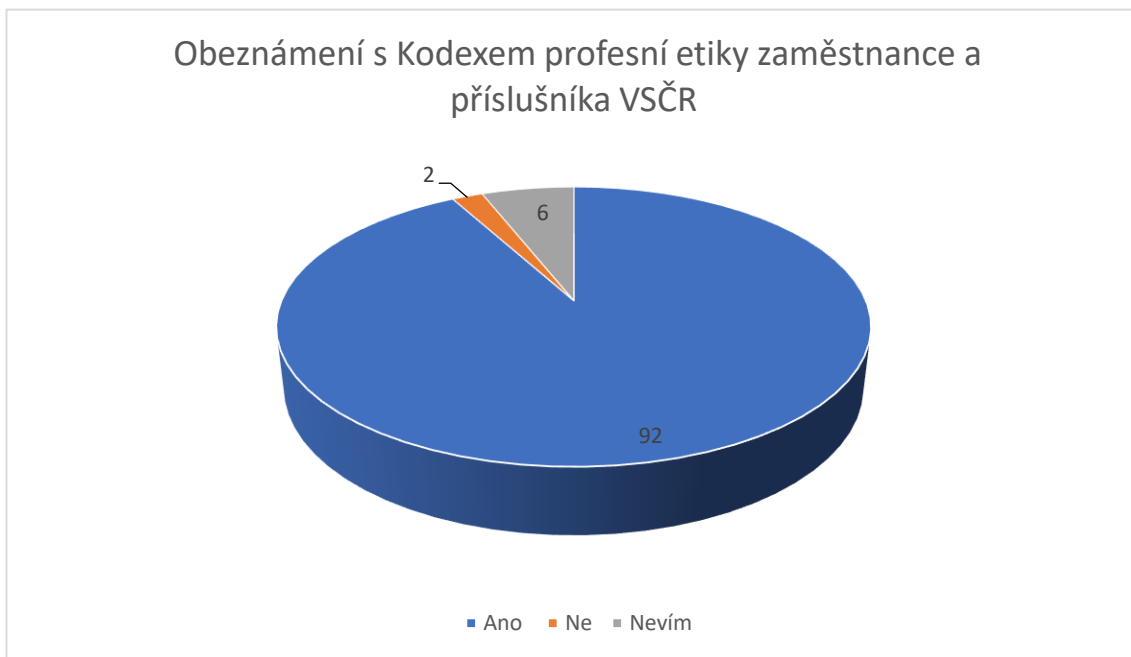
4. Myslíte si, že vás toto zaměstnání negativně ovlivňuje i v soukromém životě?

62 % dotazovaných připouští, že jsou tímto pracovním prostředím negativně ovlivněni. Velkou měrou k tomuto ovlivnění také přispívá délka pracovního poměru.

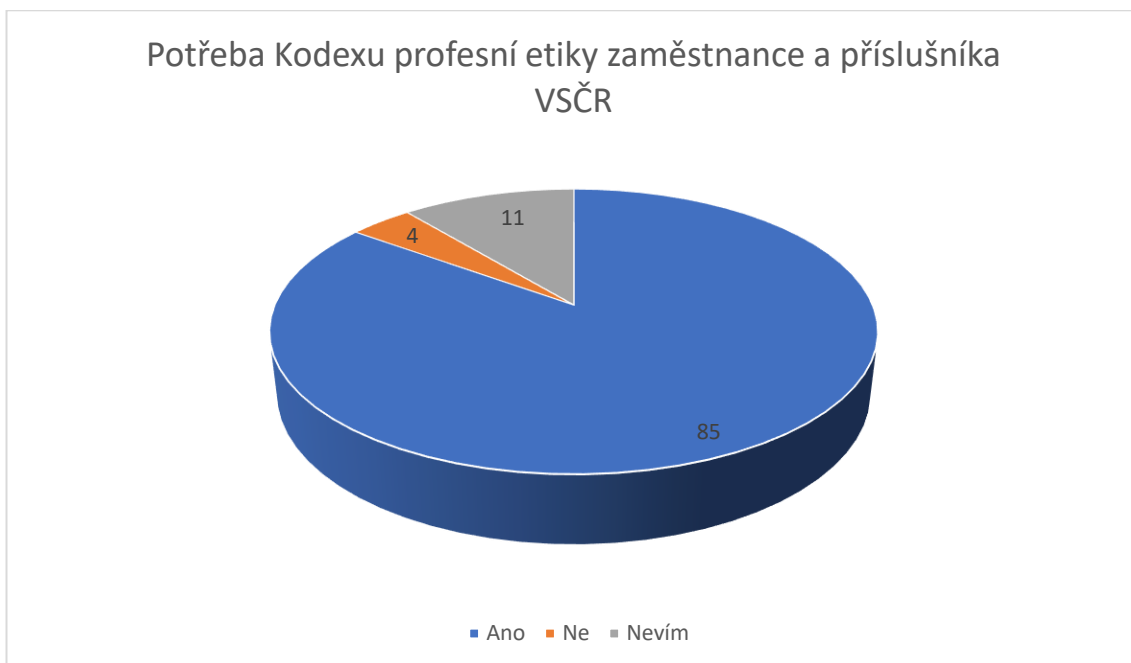
Dalších 35 % dotazovaných příslušníků si nemyslí, že by je zaměstnání ve VSČR ovlivňovalo i v soukromém životě. Pouze minimální procento (3 %) dotazovaných odpovědělo možnou variantou: nevím.

5. Byl jste prokazatelně obeznámen s Kodexem profesní etiky zaměstnance a příslušníka Vězeňské služby České republiky?

Téměř všichni příslušníci (92 %) odpověděli, že byli obeznámeni s Kodexem profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR. Další skupina dotazovaných příslušníků (6 %) uvedla, že neví, zda byli prokazatelně obeznámeni s tímto dokumentem. Dvě procenta dotazovaných odpověděla, že příslušníci nebyli prokazatelně obeznámeni s Kodexem profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR.

6. Myslíte si, že je Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR potřebný ve vaší profesi?

Pouze 4 % dotazovaných příslušníků si nemyslí, že je Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR potřebný v jejich profesi. Ostatní (85 %) jeho znalost považují za potřebnou a 11 % dotazovaných příslušníků neví, zda je Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR potřebný v jejich profesi.

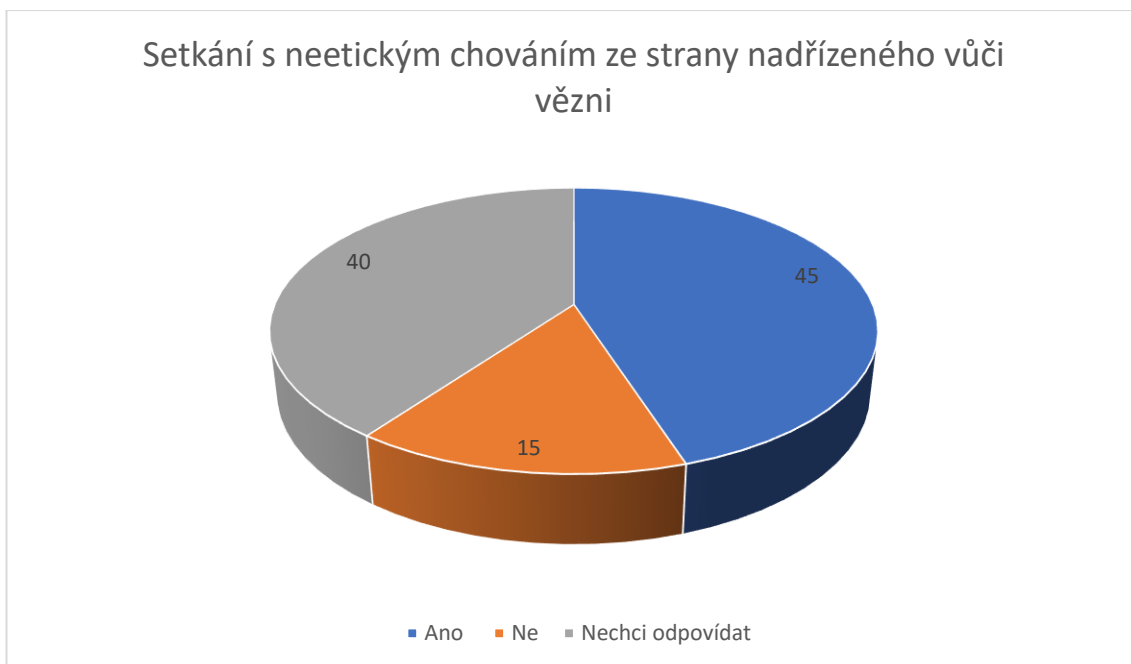
7. Setkal jste se někdy v rámci služby s neetickým chováním jiného příslušníka VSČR přímo na pracovišti nápravného zařízení?

Přímé setkání v rámci služebního poměru nemělo 30 % dotazovaných příslušníků. Více jak polovina dotazovaných respondentů (60 %) se vyjádřila, že se s neetickým chováním ze strany jiného příslušníka na pracovišti již setkala.

Pouze 10 % dotázaných odpovědělo neví, na otázku, zdali se stali svědky neetického jednání od jiného kolegy.

8. Setkal jste se s neetickým jednáním k vězněné osobě ze strany nadřízené osoby?

V rovině kolega – nadřízený se s problematikou neetického chování setkala 45 % dotazovaných. 40 % příslušníků odmítlo na tuto otázku odpovídat a 15 % dotazovaných se neseetkalo s neetickým chováním k vězněné osobě ze strany nadřízené osoby.

9. Přemýšlíte v nejbližší době o změně zaměstnání?

O změně zaměstnání neuvažuje 80 % příslušníků. Naopak 17 % dotazovaných nepřemýšlí v nejbližší době o změně zaměstnání. Odpověď: nevím zvolily 3 %.

10. Kdybyste se měl opět rozhodnout, nastoupil byste do VSČR?

Pokud by se dotazovaní příslušníci měli opět rozhodnout o nástupu do VSČR, tak 35 % by již znovu nenastoupilo výkon služby. Nepatrná část dotazovaných příslušníků (5 %) nevěděla, zda by se nyní opětovně rozhodla k nástupu do VSČR. Zatímco 60 % příslušníků uvedlo, že po opětovném rozhodnutí by nastoupilo do VSČR k výkonu služby.

7 Shrnutí praktické části

V praktické části této bakalářské práce bylo cílem za pomoci průzkumného šetření zjistit, jak jsou dodržovány, či porušovány etické zásady příslušníků Vězeňské služby ČR při přímém výkonu služby a jakým způsobem jsou příslušníci vězeňské služby informováni o zásadách profesní etiky.

Průměrná délka služebního poměru dotazovaných příslušníků činila 7,9 let. Dotazovaní příslušníci nebyli v tomto pracovním prostředí žádní nováčci, ale již zkušeně zapracovaní příslušníci ve výkonu služby, kteří mají letitou praxí ujasněné své názory na toto prostředí. Jedná se o příslušníky, již reálně pracují s vězni a přichází s nimi do přímého styku. Hlavní motivací k nástupu do prostředí VSČR byly u většiny dotazovaných subjektů: stabilita zaměstnání, mzda a možný výsluhový příspěvek.

Více jak většina dotazovaných uvádí, že došlo k pozitivní změně přístupu příslušníků VSČR k vězněným osobám od zveřejnění Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR.

Negativní ovlivnění, které má dopady i na soukromý život příslušníků, uvedla více než polovina dotazovaných. Nepřetržitý dohled kamer a nutná neustálá obezřetnost způsobuje, že práce příslušníka se jeví jako velmi stresové pracoviště. Zaměstnanec VSČR si musí být jistý svým jednáním a konáním, že nedochází k porušení žádného zákona, nařízení či k vnitřnímu řádu věznice tak, aby nenastala příležitost k podání stížnosti vězněné osoby.

V případě pochybení příslušníka dochází ke kázeňskému řízení, kdy mohou nastat peněžité sankce nebo ztráta zaměstnání. Stresové situace na pracovišti připouští všichni dotazovaní. Dalším důležitým stresovým faktorem je práce s vězněnými osobami. Zde dochází ke stresovým situacím typu: porušování kázně vězněných osob či fyzické napadání příslušníků vězněnými osobami.

Pro vlastní regeneraci a zvládnání těchto stresových situací se každý příslušník vypořádává jiným způsobem. Pro odpočinek a regeneraci těla si velká většina dotázaných volí čas s rodinou, výlety do přírody, sport (fotbal, cyklistika, rybaření, běh), četbu knih. Dalším možným řešením se jeví jen podstata „stačí tam nebýt“. Záleží na osobnosti každého člověka, jak moc si stresové situace připouští a bere si je do hlavy.

Míra ovlivnění může být jak v negativním, tak v pozitivním slova smyslu např.: dosažení větší míry empatie k lidem než dříve, možné větší dominantnosti, dynamičnosti,

přímočarost, suverénnost – naučit se říkat věci na rovinu, upřímně a získat lepší odhad na lidi.

Všichni z dotazovaných byli prokazatelně obeznámeni s Kodexem profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR. Před vstupem do činné služby jsou příslušníci povinni nastoupit základní odbornou přípravu. Součástí přípravy je podrobné seznamování se s povinnostmi, které jsou nezbytné k následnému výkonu služby. Především se strukturou vězeňské služby. A to jak ze stránky odborné, tak ze stránky etického chování a vystupování. K tomuto účelu slouží především Kodex profesní etiky příslušníků a zaměstnanců Vězeňské služby. Pro správný výkon služby je základní znalost tohoto kodexu nezbytnou součástí.

Z mé praxe si myslím, že Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR je velice důležitý pro řádný výkon služby. Nedodržováním kodexu by nedocházelo k výkonu služby na profesionální úrovni. Respektováním kodexu je vystupování každého zaměstnance a příslušníka, které je velice žádoucí a společností vyžadované.

Při výkonu služby většina respondentů uvedla, že se setkala s neetickým chováním příslušníků mezi kolegy. Jednalo se ve většině případů o bezvýznamné přestupky, které se řešily okamžitě domluvou. Tyto situace mohou nastat také z důvodu psychického vypětí příslušníků při výkonu služby. U kolegů, kteří jsou delší dobu ve výkonu služby, již nedochází k neetickému chování. Svým vystupováním a jednáním velkou měrou napomáhají nově příchozím příslušníkům, a proto si nemohou dovolit neetické chování – být špatným vzorem.

Necelá polovina z dotazovaných odpověděla, že se s neetickým chováním setkala. Neetické jednání ovšem neznamená, že dochází k porušování zákona. Pojem „etické chování“ chápe každý dotazovaný příslušník jinak. Převažují příklady typu: slušné vystupování, nenadávat si, neponižovat, standardní jednání, které by měl ovládat každý příslušník či jako postoj, chování, jednání podle určitých hodnot a principů na základě svobodné vůle jedince či dle nastavených parametrů v oboru.

S neetickým chováním se většina dotazovaných příslušníků setkala. Vznik sporných situací neetického chování může nastat, protože některé situace nelze řešit domluvou, a tím následuje nutnost užití donucovacích prostředků, jež musí být použity v rámci pravidel a práva. V některých případech je nutné, aby vězněná osoba byla umístěna na „krizovou celu“.

Jako další příklady byly zmíněny: konfliktní situace jiných odlišných názorů před vězni či krádež jídla kolegů (situaci nakonec vyřešili zalepením zámku vteřinovým lepidlem) nebo nevhodným jednáním s kolegou, který doslova „vyřval“ nadřízenou za použití velmi hrubého slovníku, ta nijak nereagovala. Toto jednání dotazovaný příslušník neschvaluje a neuznává mezi kolegy a rozhodně ne, když se jedná o užití sprostých nadávek ženskému pohlaví, dokonce nadřízené osobě.

Všichni zaměstnanci a příslušníci jsou povinni striktně dodržovat zákon. Pro udržení určitého pořádku a řádu, který je nezbytný pro bezchybný chod nápravného zařízení. K tomuto jednání dochází pouze zřídka, proto ho někteří z příslušníků ani nezaregistrují.

V této těžké době o změně zaměstnání drtivá většina příslušníků a zaměstnanců neuvažuje z hlediska jistoty ekonomické stability. I přesto, že se jedná o mnohdy velice stresové zaměstnání, je nadpoloviční většina příslušníků spokojena.

Z výzkumu vyplývá, že 60 % dotazovaných by opět nastoupilo do výkonu služby. Zatímco 35 % příslušníků na tuto otázku odpovědělo, že by již znovu nenastoupili do služebního poměru.

Hypotéza č.1: Jedna třetina příslušníků Vězeňské služby ČR je prokazatelně seznámena nadřízeným orgánem Vězeňské služby s existencí Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR.

- nepotvrzeno

Na základě výzkumného průzkumu bylo zjištěno, že všichni dotazovaní byli prokazatelně seznámeni nadřízeným orgánem Vězeňské služby s existencí Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR.

Hypotéza č. 2: Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR dodržuje nejméně 75 % příslušníků VSČR.

- potvrzeno

Pro řádný výkon služby všichni příslušníci mají jednat v souladu s Kodexem profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR. Tento Kodex vychází z Evropských vězeňských pravidel a ty jsou nejvýznamnějším dokumentem, které se Česká republika zavázala dodržovat.

Hypotéza č. 3: Více jak 90 % dotázaných respondentů z VSČR se setkalo s porušením Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR na pracovišti.

- nepotvrzeno

Při výkonu služby se nesetkalo 90 % dotazovaných respondentů z VSČR s porušením Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR na pracovišti.

Závěr

Každý člověk by měl mít určitou míru etického chování vštípenou již od svých rodičů. Poté dochází k určitému postupnému vstřebávání se z okolí, se kterým se člověk během svého života potká (např. škola, přátelé, zaměstnání atd.).

Jedinci pocházející z ucelených rodin mají tuto úroveň či znalost vštípenou. Ovšem pokud je člověk vychováván ve velmi tristních rodinných poměrech, je velice nepravděpodobné, že se bude chovat eticky s etickými principy.

Většina vězňů, která je převážně vychovávána ve velice špatných rodinných a sociálně slabých poměrech, vlastně ani netuší (nemají to vštípené z výchovy), že dělají něco špatného. Tak to pravděpodobně viděli u svých rodičů, kteří jsou pro každého vzorem v chování. Když se trestaný jedinec ocitne ve věznici v příliš mladém věku, nestihne si vytvořit správné pracovní návyky a po jeho návratu do reálného života není schopen zařadit se do společnosti. Je tedy v některých případech velice těžké požadovat etické principy a etický způsob chování od vězňů osob.

Česká republika jako samostatný stát, která vstoupila do Rady Evropy (r. 1993) a přijala také mezinárodní dokumenty týkající se vězeňské služby. Česká republika je tímto vázána je dodržovat. Základním a nejvýznamnějším dokumentem jsou „Evropská vězeňská pravidla“ (EVP), která jsou základem pro vytvoření celoevropského vězeňského systému. Tímto byl tak vytvořen pevný základ pro etické principy chování příslušníků v praxi.

Příslušníci VSČR jsou přijímáni na základě odborných testů, jež také obsahují předpoklady etického jednání. Každý příslušník má jinou úroveň vnímání etických principů a není to možno také paušalizovat. Dotazovaní příslušníci mají dostatečné znalosti s pojmem etika a etických principů. To, že by se těmito principy měl řídit každý člověk, připouští většina příslušníků.

Dohledem nad dodržováním vnitřních nařízení vydaných ředitelem příslušné věznice se zabývá Oddělení prevence a stížností. Jejich činnost je velice důležitá, protože napomáhá předcházet vzniku mimořádných událostí a zároveň je zárukou dodržování zákonnosti ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody. Je-li ovšem podezření, že dochází k páčání trestného činu, je povinnost zaměstnance učinit oznámení též orgánům činným v trestním řízení.

Jedním z bodů v Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR je nepodílení se na jakémkoli korupčním jednání. Proti takovému jednání je zřízen Protikorupční program vydaný Generálním ředitelstvím Vězeňské služby ČR. Pro udržení dostatečně jasného a protikorupčního prostředí je součástí tohoto programu systém pro oznámení podezření na korupční jednání. Využití je jak pro zaměstnance VSČR, tak i pro veřejnost. Oznamovateli, pokud o to požádá, je zaručená absolutní anonymita. Oznámení je možno provést běžnými způsoby komunikace na protikorupčních linkách Vězeňské služby nebo Ministerstva spravedlnosti České republiky, k tomuto účelu zřízených. Toto považuji za zásadní preventivní opatření, které v tuto chvíli není dostatečně využíváno a které by jistě velice dopomohlo ke zlepšení celkového stavu dodržování etických zásad a principů v tomto prostředí. Sám jsem o existenci této služby neměl vůbec ponětí.

Jako další preventivní opatření navrhuji: změny především ve zvýšení práv příslušníků, lepší pracovní prostředí, zlepšení a přímé cílení na vězněné jednotlivce, kteří mohou být ovlivněni k lepšímu chování. Také stavební úpravy a opravy věznic by mohly přispět k lepší práci nejen příslušníků, ale také občanských zaměstnanců VSČR.

Smyslem odnětí svobody by mělo být pochopení a ponaučení běžného života občana, to jest dodržování stanovených norem a zákonů. Trest stále má být chápán jako náprava jedince.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BANDIT, Rad, Ivana DAVIDOVÁ, Martina MACUROVÁ a Michal OPATRŇY. *Etický kodex jako nástroj podpory řešení etických dilemat sociální práce*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. Sešit sociální práce. ISBN 978-80-7421-089-1.
2. DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Policejní etika se zaměřením na etický kodex Policie České republiky*. Praha: [Střední policejní škola Ministerstva vnitra], 2005. ISBN 80-239-5689-2.
3. HERZOGOVIČ, Zuzana. *Základy filosofie a profesní etiky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997. ISBN 80-85981-42-4.
4. HODOVSKÝ, Ivan. *Úvod do etiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1992. ISBN 80-7067-191-2.
5. LEHMANNOVÁ, Martina, ed. *Etické kodexy*. [Brno]: Český výbor ICOM, 2014. ISBN 978-80-260-7405-2.
6. MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM, 2003. ISBN 80-7323-062-3.
7. MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku II., aneb, Jak to Kula ve vězeňství koulí*. Blansko: Duha Press, 2009. ISBN 978-80-87061-36-7.
8. MATURKANIČ, Patrik. *Základy etiky: vybrané otázky z praktické filosofie : vysokoškolská učebnice*. Terezín: Vysoká škola aplikované psychologie, 2018. ISBN 978-80-87871-05-8.
9. NESVADBA, Petr. *Policejní etika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-195-3.
10. SPENCER, Herbert. *The Principles of Ethics*. N Meridian ST: Liberty Fund, 1978. ISBN 978-0913966334.
11. SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN sbn978-80-7380-153-3.

Legislativní dokumenty

1. Etický kodex Policie České republiky
2. KODEX PROFESNÍ ETIKY ZAMĚSTNANCE A PŘÍSLUŠNÍKA VS ČR VS-7 31 52 -1 8 /Č J-2 01 6- 80 00 40 -IA Ř.
3. Úplné znění Ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky: Úplné znění Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky; některé další související právní předpisy. Vydání: patnácté. Praha: Armex Publishing, 2020. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-87451-72-4.
4. Zákon České národní rady č. 555/1992 Sb. Ze dne 17. listopadu 1992 o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky v platném znění. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-liberec/o-nas/vykon-vezenstvi/zakon-o-vezenske-sluzbe/>>.
5. Zákon číslo 1/1993Sb Ústava
6. Zákon číslo 2/1993Sb Listina základních práv a svobod
7. ZÁKONY PRO LIDI, Zákon č. 361/2003 verze 26 Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 2003, Obecné ustanovení §1, Předmět úpravy a rozsah působnosti s. 1. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-36>>.

Elektronické zdroje

1. Generální inspekce bezpečnostních zdrojů, 2012-2016. [online]. [cit. 2021-01-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.gibs.cz/o-nas/predmet-a-napl>>.
2. Vězeňská služba České republiky, 2021. Oddělení prevence a stížností. [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/veznice-rynovice/novinky/oddeleni-prevence-a-stiznosti/>>.

Ostatní zdroje

BĚLECKÝ, Miroslav. Jak se rodil Kodex profesní etiky. *České vězeňství*. 2004, 12(4).
Koncepte rozvoje vězeňství v ČR. *České vězeňství*. 1998, 6(1).

Seznam zkratk

(EVP) – Evropská vězeňská pravidla

(GIPS) – Generální inspekce bezpečnostních sborů

(OPAS) – Oddělení prevence a stížností

(VSČR) – Vězeňská služba České republiky

Přílohy

Příloha 1

Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka vězeňské služby České republiky

KODEX PROFESNÍ ETIKY ZAMĚSTNANCE A PŘÍSLUŠNÍKA VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY

Čj.: VS-73152-18/ČJ-2016-800040-IAŘ Praha, 2016

Preambule:

Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka Vězeňské služby České republiky podporuje zákonnost a žádoucí standardy chování příslušníků ve služebním poměru k Vězeňské službě České republiky a zaměstnanců v pracovněprávním poměru k Vězeňské službě České republiky (dále jen „zaměstnanec Vězeňské služby České republiky“, není-li dále stanoveno jinak) v návaznosti na právní předpisy vztahující se k působnosti Vězeňské služby České republiky. Současně slouží jako informace pro veřejnost o způsobu jednání, které může od zaměstnanců Vězeňské služby České republiky požadovat.

Článek 1

Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky vykonává profesi ve shodě s Ústavou České republiky, Listinou základních práva svobod, se zákony a ostatními právními předpisy, s právem Evropské unie, v souladu s doporučeními Evropských vězeňských pravidel, jakož i s mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána, a zároveň činí vše nezbytné, aby jednal v souladu s ustanoveními Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka Vězeňské služby (dále jen „Etický kodex“).

Článek 2

(1) Při plnění úkolů je povinností zaměstnance Vězeňské služby České republiky jednat profesionálně, svědomitě, nestranně a ve vztahu ke všem osobám ctít lidskou důstojnost, zákonnost všech postupů včetně principu rovného zacházení, respektovat a chránit lidská práva.

(2) Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je odpovědný za úroveň profesionálního výkonu své funkce, respektuje v mezích právních předpisů též koncepcí, priority a cíle Vězeňské služby České republiky a s tím související vnitřní předpisy a pokyny nadřízených vydané v souladu s tímto Etickým kodexem. Svou práci vykonává na vysoké odborné úrovni, dbá o zvyšování své kvalifikace a odbornosti, při plnění svěřených úkolů postupuje tak, aby Vězeňské službě České republiky nevznikaly zbytečné náklady. Za kvalitu své práce a za rozvíjení svých odborných znalostí je osobně odpovědný a své vzdělání si studiem průběžně prohlubuje.

Článek 3

(1) Profesní etika zaměstnance Vězeňské služby České republiky je neslučitelná s šířením urážek, pomluv nebo nepodložených obvinění zejména na adresu státního orgánu, územně samosprávného celku jako orgánů veřejné moci, jejich představitelů, jiného zaměstnance, a též protiprávním jednáním na veřejnosti.

(2) Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky se chová tak, aby v době výkonu služby a pracovní době nediskreditoval sebe ani nepoškodil důvěryhodnost a vážnost Vězeňské služby České republiky.

(3) Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je při výkonu služby nebo práce vždy vhodně oblečen a upraven tak, aby nesnižoval dobré jméno Vězeňské služby České republiky.

Článek 4

Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je vždy zdvořilý, svým jednáním vykazuje tolerantnost, s vyloučením projevů diskriminace na základě pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. S osobami, se kterými přichází při plnění svých povinností do kontaktu a s vězňenými osobami jedná korektně, dbá na zvyšování svého právního vědomí zejména v oblasti úcty k lidským právům.

Článek 5

(1) S výkonem pracovní nebo služební činnosti zaměstnance Vězeňské služby České republiky je neslučitelné jakékoliv korupční jednání.

(2) Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky nevyžaduje a nesmí přijmout žádné dary nebo jiná zvýhodnění, které by mohly ovlivnit zákonnost a nestrannost výkonu jeho pracovních nebo služebních povinností a rozhodování. Neposkytuje ani nenabízí nikomu žádnou výhodu spojenou s využitím svého profesního postavení. Jedná tak, aby se při plnění jemu svěřených úkolů nedostal do postavení, ve kterém by byl zavázán nebo se cítil být zavázán oplatit službu či laskavost, která mu byla prokázána.

Článek 6

Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je povinen dodržovat zásady ochrany osobních údajů, zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dověděl při výkonu své profese nebo v souvislosti s ní a které mají zůstat utajeny před nepovolanými osobami, či které byly za takové výslovně označeny, pokud ustanovení zákona nevyžaduje jinak.

Článek 7

Zjistí-li zaměstnanec Vězeňské služby České republiky ztrátu, neodpovědné hospodaření s majetkem, podvodné nebo korupční jednání, anebo se oprávněně domnívá, že se na něm vyžaduje, aby jednal způsobem, který je v rozporu s právními předpisy nebo je neetický, oznámí toto bez zbytečného odkladu.

Článek 8

Etický kodex navazuje a rozvíjí povinnosti zaměstnanců Vězeňské služby České republiky vyplývající ze základního pracovněprávního vztahu nebo služebního poměru a jejich nerespektování může být kvalifikováno jako porušení zákoníku práce a pracovního řádu, anebo porušení služební kázně.

Příloha 2

Etický kodex Policie České republiky

Příslušníci Policie České republiky, vědomi si svého poslání, spočívajícího ve službě veřejnosti, založeného na úctě a respektu k lidským právům, vyjadřují následující principy, jež chtějí sdílet a dodržovat.

1. Cílem Policie České republiky je chránit bezpečnost a pořádek ve společnosti, prosazovat zákonnost, chránit práva a svobody osob, preventivně působit proti trestné a jiné protiprávní činnosti a potírat ji, usilovat o trvalou podporu a důvěru veřejnosti.

2. Základními hodnotami Policie České republiky je profesionalita, nestrannost, odpovědnost, ohleduplnost, bezúhonnost.

3. Závazkem Policie České republiky vůči společnosti je prosazovat zákony přiměřenými prostředky s maximální snahou o spolupráci s veřejností, státními a nestátními institucemi, chovat se důstojně a důvěryhodně, jednat se všemi lidmi slušně, korektně a s porozuměním a respektovat jejich důstojnost, uplatňovat rovný a korektní přístup ke každé osobě bez rozdílu, v souladu s respektováním kulturní a hodnotové odlišnosti příslušníků menšinových skupin všude tam, kde nedochází ke střetu se zákony, při výkonu služby jednat taktně, korektně a vhodně uplatňovat princip volného uvážení, používat donucovacích prostředků pouze v souladu se zákonem; nikdy nezacházet s žádnou osobou krutě, nehumánně či ponižujícím způsobem, nést odpovědnost za každou osobu, která byla omezena Policií České republiky na osobní svobodě, zachovávat mlčenlivost o informacích zjištěných při služební činnosti, zásadně odmítat jakékoliv korupční jednání, netolerovat tuto protizákonnou činnost u jiných příslušníků Policie České republiky, odmítnout dary nebo jiné výhody, jejichž přijetím by mohlo dojít

k ovlivnění výkonu služby, zásadně se vyhýbat jakémukoliv jednání, které by mohlo být střetem zájmů.

4. Závazkem vůči ostatním příslušníkům Policie České republiky je usilovat o otevřenou a partnerskou spolupráci, dbát, aby vztahy byly založeny na základě profesní kolegiality, vzájemné úcty, respektování zásad slušného a korektního jednání; jakékoliv formy šikanování a obtěžování ze strany spolupracovníků či nadřízených jsou vyloučeny, netolerovat ani nekrýt podezření z trestné činnosti jiných příslušníků Policie České republiky a trestnou činnost neprodleně oznámit; stejně tak netolerovat ani jiné jejich protiprávní jednání či jednání, které je v rozporu s Etickým kodexem Policie České republiky.

5. Osobním a profesionálním přístupem příslušníků Policie České republiky je nést osobní odpovědnost za svoji morální úroveň a svůj profesionální výkon, chovat se bezúhonně ve službě i mimo ni tak, aby důstojně reprezentovali Policii České republiky svým jednáním, vystupováním i zevnějškem.

Každý příslušník Policie České republiky, který jedná v souladu se zákonem a Etickým kodexem Policie České republiky, si plně zaslouží úctu, respekt a podporu společnosti, jejíž bezpečnost chrání i s nasazením vlastního života.

Příloha 3

Otázky řízeného anonymního rozhovoru:

1. Jak dlouho jste ve služebním poměru u VSČR?
2. Jakou jste měl motivaci pro nástup k výkonu služby VSČR?
3. Změnil se od zveřejnění Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR pozitivním způsobem přístup příslušníků VSČR k vězněným osobám?
4. Myslíte si, že Vás toto zaměstnání negativně ovlivňuje i v soukromém životě?
5. Byl jste prokazatelně obeznámen s Kodexem profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR?
6. Myslíte si, že je Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka VSČR potřebný ve Vaší profesi?
7. Setkal jste se někdy v rámci služby s neetickým chováním jiného příslušníka VSČR přímo na pracovišti nápravného zařízení?
8. Setkal jste se s neetickým jednáním k vězněné osobě ze strany nadřízené osoby?
9. Přemýšlíte v nejbližší době o změně zaměstnání?
10. Kdybyste se měl opět rozhodnout, nastoupil byste do VSČR opět?